

Zlostavljanje i nasilje u školi

U svakoj školi bi trebalo da se neguje i teži nultoj toleranciji na nasilje bilo kog oblika i vrste. Samo pravovremenim reagovanjem na blaže oblike nasilja, koji se često previđaju kao nešto dečije i normalno, može se sprečiti eskalacija većih i ozbiljnijih sukoba.

Nasilje ponekad može da bude povezano sa procesima grupne dinamike, formiranja grupa i njihovog izdvajanja od drugih grupa. Problem nastaje kada neko ostane izdvojen iz svih manjih grupa koje se oforme u školi i odeljenju i kada se zbog toga ne oseća sigurno u školi. Osećanje usamljenosti i poniženja mogu brzo dovesti do otuđenosti od škole i napuštanja školskog sistema.

Pod nasiljem i zlostavljanjem ne smatra se samo socijalno nasilje, nego aktivno nasilje koje može da bude i fizičke i psihičke prirode. U svim situacijama nasilja važno je da zaposleni brzo i pravovremeno prekinu nasilje i poduzmu odgovarajuće korake kako ono ne bi dalje eskaliralo. Pošto situacije nasilja mogu da budu izuzetno bolne, neprijatne i ponižavajuće, neophodno je da uz žrtvu bude osoba od poverenja.

U samoj situaciji školskog nasilja pored nasilnika i žrtve, postoji i treća strana, a to je čitljiva većina koja to nasilje posmatra, ili još gore, koja u nekim slučajevima navija. Da bi se sprečilo nasilje, neophodno je okrenuti čitljivu većinu učenika protiv nasilja, odnosno razvijati kulturu nenasilja u školama. Da bi se mogla razvijati kultura nenasilja potrebno je uključiti sve aktere školskog života u program prevencije i raditi na promeni školskih vrednosti. Čitljiva većina mora da se transformiše u aktivne zaustavljivače nasilja, da preuzmu svoju odgovornost i moraju da znaju kojim osobama da se obrate ukoliko dođe do nasilja.

Od 1990-tih razvijaju se razni programi i strategije prevencije školskog nasilja. Mnogo puta ste mogli da čujete za primere nasilja u SAD-u i o novim programima koje planiraju da primene kako bi nasilje sprečili i suzbili. Najobuhvatniji i najpotpuniji program prevencije nasilja je razvijen u Švedskoj i predstavlja model program za programe prevencije nasilja u zemaljama širom sveta.

Ukoliko želite da saznate više na ovu temu, dostupna je literatura na engleskom:

European Commission/EACEA/Eurydice/CEDEFOP (2014): *Tackling Early Leaving from Education and Training in Europe: Strategies, Policies and Measures*. Eurydice and CEDEFOP Report. Publications Office of the European Union, Luxembourg.
http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/175EN.pdf

Judit Juhasz (2015): *Final report on Crocoos – Cross-sectoral cooperation focused solutions for the prevention of early school leaving project background research*. Tempus Public Foundation, Budapest. V.
http://oktataskepzes.tka.hu/content/documents/CroCooS/Final%20research%20report_Early%20school%20leaving%20policies_Crocoos.pdf

Jelena Joksimovic, Juhász Judit, Mihályi Krisztina, Tomcsik Dóra (2014): *Early warning systems in six European countries*. Desk research report on study visit countries in the framework of CROCOOS– Cross-sectoral cooperation focused solutions for the prevention of early school leaving project. Interim report. Tempus Public Foundation, Budapest. http://oktataskepzes.tka.hu/content/documents/CroCooS/Early%20warning%20systems%20in%20six%20European%20countries_interim%20report.pdf

Department for education and skills (2013): *Anti-bullying procedures for primary and post-primary schools*. <https://www.education.ie/en/Publications/Policy-Reports/Anti-Bullying-Procedures-for-Primary-and-Post-Primary-Schools.pdf>

Školska klima kao faktor prevencije nasilja

Pozitivna školska klima je ključna u izbegavanju svih oblika i vidova školskog nasilja. Uspešna prevencija treba da doprinosi razvoju pozitivne školske klime. Na nju utiče nekoliko faktora koji su povezani sa situacijom u školi i van nje. Npr. mogu biti u pitanju faktori povezani sa školskom organizacijom, socijalnim odnosima među svim akterima školskog života, stepenu uključenosti u školsku zajednicu, stavovima, normama i vrednostima. Da bi se očuvala i razvijala školska klima, mora se delati na nivou cele škole. Škole koje imaju visoko pozitivnu klimu navode da je ključni faktor to što se kod njih stalno odvijaju aktivnosti koje promovišu pozitivne socijalne odnose. Ono što karakteriše pozitivnu školsku klimu su kreativnost, podsticajnost, orijentacija ka učenju, osećaj sigurnosti, osećaj korisnosti, aktivno učestvovanje, razvoj kompetencija, uticajnost i odgovornost.

Ukoliko želite da saznate više na ovu temu, dostupna je literatura na engleskom:

Jelena Joksimovic, Juhász Judit, Mihályi Krisztina, Tomcsik Dóra (2014): *Early warning systems in six European countries*. Desk research report on study visit countries in the framework of CROCOOS– Cross-sectoral cooperation focused solutions for the prevention of early school leaving project. Interim report. Tempus Public Foundation, Budapest p. 44. http://oktataskepzes.tka.hu/content/documents/CroCooS/Early%20warning%20systems%20in%20six%20European%20countries_interim%20report.pdf

Pozitivna klima je bazirana na smislenom i iskrenom odnosu između nastavnika i učenika, i ima ogroman uticaj na motivaciju učenika. Motivisan i aktivan učenik će lako da uči. A da bi neki učenik došao do ove tačke, mora da uvidi važnost vrednosti koje propagira škola i da se identifikuje sa ulogom učenika svoje škole. Komunikacija na relaciji nastavnik - učenik u ovom slučaju mora da bude nešto više od čistog naređenja - izvršenja oblika.

Ukoliko želite da saznate više na ovu temu, dostupna je literatura na engleskom:

Potvin, P., Fortin L., Marcotte, D., Royer, É., Doré-Côté, A. (2001): *Teachers' attitude toward students at risk of school dropout: a longitudinal study*. Presentation, International

Association of Special Education Seventh Biennial International Conference Making a World of Difference Warsaw, Poland. <http://www.pierrepotvin.com/6.%20Publications/pologne.pdf>

video on US program, Challenge Day: <https://www.youtube.com/watch?v=Wcp8x9vtyKM>

Neka od internacionalnih iskustava u prevenciji nasilja

Još od nasilnih incidenata u Poljskoj devedesetih godina, nasilje je jedan od glavnih problema u Poljskoj. Razvijen je određeni broj programa prevencije kao što je "Sigurna i prijateljska škola", koja osnažuje pozitivnu školsku atmosferu kroz vanškolske aktivnosti. Dvehiljade i šeste 4000 škola je bilo uključeno u program "Škola bez nasilja" koji je podrazumevao obuku za nastavnike, razmenu primera dobre prakse, izdvajanje akcija i školskih dana posvećenih prevenciji nasilja, nedelju volontiranja, foto izložbe... Kada su upitali učenike da opišu kakav je profil učenika koji najčešće trpi nasilje, deca su odgovorila da su upitanju kukavice, osrednji učeici i tužibabe. Pored toga što su fizički slabiji i različiti od drugih, na meti nasilnika se nalaze i učenici okarakterisani kao štreberi. Iz ovih primera vidimo kakva je priroda vršnjačkog nasilja u školi: reč je o dominaciji i borbi za moć, odnosno zloupotrebi moći. I svako ko se razlikuje od drugih učenika može biti potencijalno žrtva nasilja.

Ukoliko želite da saznate više na ovu temu, dostupna je literatura na engleskom:

Jelena Joksimovic, Juhász Judit, Mihályi Krisztina, Tomcsik Dóra (2014): *Early warning systems in six European countries*. Desk research report on study visit countries in the framework of CROCOOS– Cross-sectoral cooperation focused solutions for the prevention of early school leaving project. Interim report. Tempus Public Foundation, Budapest p. 9. http://oktataskepzes.tka.hu/content/documents/CroCooS/Early%20warning%20systems%20in%20six%20European%20countries_interim%20report.pdf

Janowski, A. (1999). Poland. In: Smith, P.K., Morita, Y., Junger-Tas, J., Olweus, O., Catalano, R., Slee, P. (1999): *The Nature of School Bullying*. A Cross-National Perspective. <http://books.google.de/books?id=4kNpAwAAQBAJ&pg=PA264&lpg=PA264&dq=polish+education+bully&source=bl&ots=DprOfalw5c&sig=SNMEKaaVBxnvqCl8iLg8gdgZE88&hl=hu&sa=X&ei=dUpuVPigKsTcPZHcgYAI&ved=0CEAQ6AEwBA#v=onepage&q=polish%20education%20bully&f=false>

Eurydice (2012): *Strategies to counter bullying*. http://www.nfer.ac.uk/shadomx/apps/fms/fmsdownload.cfm?file_uid=09F2CF13-C29E-AD4D-0855-E0C5DD51968F&siteName=nferp. 11.

Nemački podaci ukazuju na to da je svaki deseti učenik u srednjoj školi žrtva nasilja na sedmičnom nivou. Programi prevencije su u Nemačkoj započeli na sličan način kao u Poljskoj: Kada je bivši učenik koji je napustio školu ubio 16 osoba u Erfurtu, 2002. Kako bi izbegli ubuduće pojavu ovakvih slučajeva, ministarstvo je pribeglo strategiji razvoja sistema prevencije.

Nemci razvijaju izvrsnu inicijativu u sukobu sa jednim relativno novim oblikom nasilja - sajber nasilja. Nemački program je dizajniran za učenike od 7-9 razreda (12-14 godina starosti) u pokušaju da se spreči online izrugavanje i nasilje. Prevencija je posebno važna u ovim situacijama: učenici moraju da osveste kod sebe koje sadržaje o sebi i drugima i u kojoj meri dele sa ostatkom interneta. Učenici treba da budu informisani kome mogu da se obrate u situacijama nasilja i kako da budu sigurni da je njihov temeljno obrađen uz očuvanje privatnosti.

Ukoliko želite da saznate više na ovu temu, dostupna je literatura na engleskom:

Professor Herbert Scheithauer from Freie Universität Berlin http://www.fu-berlin.de/en/kooperationen/vorgestellt/scheithauer_schulen/
http://www.ewi-psy.fu-berlin.de/einrichtungen/arbeitsbereiche/entwicklungswissenschaft/Medienhelden_Daphne_III/

Präventionsstrategien zur Gewalt- und Deliktbereitschaft von Kindern und Jugendlichen (Strategy for the Prevention of Violence and Crime among Children and Young People) (2004).
<http://www.mbjs.brandenburg.de/sixcms/media.php/5527/TOP%2010%20-%20Anlage.15475630.pdf>

Gewaltprävention in NRW (Prevention of Violence in North Rhine-Westphalia - abstract) (2007). See:
<http://www.schulministerium.nrw.de/BP/Erziehung/Themen/Gewalt/Gewaltpraevention/>

Jelena Joksimovic, Juhász Judit, Mihályi Krisztina, Tomcsik Dóra (2014): *Early warning systems in six European countries*. Desk research report on study visit countries in the framework of CROCOOS – Cross-sectoral cooperation focused solutions for the prevention of early school leaving project. Interim report. Tempus Public Foundation, Budapest p. 16.
http://oktataskepzes.tka.hu/content/documents/CroCooS/Early%20warning%20systems%20in%20six%20European%20countries_interim%20report.pdf

Švedski model

Švedska je jedna od zemalja koja razvija temeljne programe prevencije zasnovane na podacima istraživanja. Prema izveštaju iz 2012. vršnjačko nasilje je bio vodeći razlog za prerano napuštanje škole. U istraživanju su koristili različitu metodologiju za dečake i devojčice. Najvažniji element njihovog pristupa je činilo to što su razvijali takozvani celoškolski program. To doslovno znači uključivanje svih aktera školskog života, od nastavnika, psihologa i pedagoga, rukovodstva škole, pomoćnog osoblja, učenika, roditelja, lokalne zajednice. Svi zajedno rade na izgradnji i planiranju aktivnosti prevencije, protokolima i pravilima kako bi ih svi jednako tumačili i podržavali njihovo odvijanje.

Ukoliko želite da saznate više na ovu temu, dostupna je literatura na engleskom:

Jelena Joksimovic, Juhász Judit, Mihályi Krisztina, Tomcsik Dóra (2014): *Early warning systems in six European countries*. Desk research report on study visit countries in the framework of CROCOOS– Cross-sectoral cooperation focused solutions for the prevention of early school leaving project. Interim report. Tempus Public Foundation, Budapest. p. 42.
http://oktataskepzes.tka.hu/content/documents/CroCooS/Early%20warning%20systems%20in%20six%20European%20countries_interim%20report.pdf

Judit Juhasz (2015): *Final report on Crocoos – Cross-sectoral cooperation focused solutions for the prevention of early school leaving project background research*. Tempus Public Foundation, Budapest. Ch. VIII.
http://oktataskepzes.tka.hu/content/documents/CroCooS/Final%20research%20report_Early%20school%20leaving%20policies_Crocoos.pdf

Skolverket (2011): *Evaluation of anti-bullying methods*. Sweden.
http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2849

Ključne reči: signali upozorenja, podrška učenicima u riziku, upoznavanje učenika, razlozi za osipanje, vršnjačko nasilje, odnos nastavnik - učenik, nenasilna komunikacija, rešavanje konflikta, korisni odnosi, posmatranje ponašanja, odbacivanje

<<< Disclaimer >>>

This material was made in the framework of CroCooS – Prevent dropout! project. For more information visit this site: <http://crocoos.tka.hu>.

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein. This material can be found on the project website: <http://crocoos.tka.hu>.

CroCooS Resource Pool elements by [CroCooS partnership](#) is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](#). Based on a work at <http://crocoos.tka.hu>. Permissions beyond the scope of this license may be available at <http://crocoos.tka.hu>. For more information about this CC license, visit [this site](#).

